

CÂTEVA DATE DESPRE PIESELE DE CUPRU DESCOPERITE ÎN TELL-UL DE LA DRĂGĂNEȘTI-OLT ("CORBOAICA")

MARIN NICA,
CRISTINEL FÂNTÂNEANU

Cele patru piese de aramă, care fac obiectul lucrării de față, au fost descoperite pe șantierul arheologic deschis în partea de sud a orașului Drăgănești, în punctul numit de localnici "Corboaica". Este vorba de un tell aparținând culturii Gumelnița, foarte asemănător cu cel aflat în localitatea eponimă. Tell-ul din punctul "Corboaica" are o formă ovală, orientat pe direcția NE-SV, cu dimensiunile de 123 m (măsurat pe direcția E-V) și 75 m (pe direcția S-N), fiind situat în lunca Oltului. Față de nivelul mării, tell-ul se află la cota 69,55 m¹.

Stratul așezării Gumelnița de aici are grosimea de 3 m (la fel ca și cel din așezarea eponimă), fiind reprezentat până în prezent de 10 niveluri de locuire².

Prima piesă, la fel ca și următoarele două, este un ac de aramă cu lungimea totală de 10,0 cm (fig. 2/1a, 1b). Partea superioară este aplatizată, având forma romboidală (fig. 2/1a) tija sa reprezentând o secțiune rotundă pe toată lungimea. Poate fi încadrat tipului I, variantei b în clasificarea făcută de Eugen Comșa³.

Al doilea ac are lungimea de 8,75 cm (fig. 2/2a, 2b). Tija sa este ușor arcuită (fig. 2/2b), iar partea superioară se termină cu două volute spiralice, opuse (fig. 2/2a). Partea superioară a tijeii reprezintă o secțiune rectangulară (fig. 2/2a), în timp ce partea inferioară are o secțiune rotundă (fig. 2/2a). Îl putem încadra tipului III în clasificarea făcută de Eugen Comșa⁴.

Cel de-al treilea ac are lungimea totală de 13,3 cm (fig. 2/3a, 3b). Tija sa prezentând în partea superioară o secțiune ovală (fig. 2/3a), iar în partea inferioară o secțiune rotundă (fig. 2/3a), se îndoaie brusc la 10,8 cm de vârf, în unghi de 90° (fig. 2/3b) terminându-se apoi, la fel ca precedenta, în două volute opuse (fig. 2/3c).

Având în vedere lipsa analogiilor directe, credem că îl putem încadra unei variante a tipului III în aceeași clasificare a lui Eugen Comșa⁵.

Toate trei piesele au fost găsite în plin strat de cultură Gumelnița, la o adâncime de 1,50-1,60 m. Observațiile stratigrafice ne îndreptătesc să le datăm ca aparținând perioadei de maximă dezvoltare a culturii Gumelnița deci în faza A₂-B₁⁶ a acesteia.

Acest model de ace are o clară origine sudică, atestată prin descoperirile de la Mundigak⁷ (Afganistan), Chanhu-daro⁸ (Pakistan), Tepe Hissar⁹ (Iranul de nord), Tarsus¹⁰, Kusura¹¹, Troia¹² (Turcia), Poliochni¹³, Chalandriani¹⁴, Zyguries¹⁵ (Grecia), ajungând astfel până în aria culturii Gumelnița de pe teritoriul Bulgariei și României și chiar mai departe (un astfel de ac cu volute a fost descoperit în Ucraina la Nalcik¹⁶, Kabardino Park). În stadiul actual al cercetărilor lipsesc

¹ M. Nica, Z. Florin, Tr. Zorzoliu, M. Vasilescu, SCIVA, 45, 1, 1994 p. 41-42; M. Nica, C. Schuster, Tr. Zorzoliu, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, I, Buc. 1995, p. 12, 29, fig. 6/2; 38; fig.15/1-8.

² Ibidem, p. 43.

³ Eugen Comșa, Dacia, N.S., 1965, 9, p. 361.

⁴ Ibidem, p. 361.

⁵ Ibidem.

⁶ Iuliu Paul, Cultura Petrești, București, 1992, Editura Museion, tab. 2.

⁷ Hermann Müller-Karpe, Handbuch der Vorgeschichte, vol. III/3, pl. 708/fig. A. 35, München, 1974.

⁸ Ibidem, pl. 727/fig. A. 11.

⁹ Ibidem, pl. 697/fig. A. 31.

¹⁰ Ibidem, pl. 291/fig. B. 4.

¹¹ Ibidem, pl. 320/fig. C. 3, 4, 5, 6.

¹² Ibidem, pl. 335/fig. 3.

¹³ Ibidem, pl. 356/fig. 53.

¹⁴ Ibidem pl. 357/ fig. A. 9.

¹⁵ Ibidem, pl. 403/fig. A. 3.

¹⁶ Ibidem, pl. 690/fig. B. 10.

descoperiri de acest fel în Transilvania și Moldova, descoperiri care ar putea constitui veriga de legătură cu descoperirea din Ucraina.

În ceea ce privește analogiile pentru aceste trei piese în aria culturii Gumelnița, ele sunt destul de multe, atât pe teritoriul României, cât și al Bulgariei. (fig. 1)

Dintre acestea, credem că trebuie menționate descoperirile de la Grădiștea Ulmilor, Vidra și Vădastra.

La Grădiștea Ulmilor, vis-a-vis de tell-ul Boian B au fost găsite câteva morminte conținând schelete în poziție chircită. Lângă craniile câtorva schelete au fost găsite, pe lângă alte obiecte de inventar (perle de Dentalium) și două ace de cupru. Unul dintre ele avea partea superioară romboidală, celălalt terminându-se prin două volute opuse. În 1963 au fost descoperite încă două morminte Gumelnița, unul conținând un ac cu cap romboidal, celălalt cu volute¹⁷. Este evident deci că ele serveau la prinderea părului femeilor gumelnițene într-un coc¹⁸, dar și la prinderea unor articole de vestimentație - probabil un fel de mantii (acest din urmă fapt este dovedit de un fragment de ac găsit în dreptul sternului unui schelet datat în Gumelnița B₁ de la Grădiștea Ulmilor¹⁹).

Descoperirile de la Vidra sunt importante mai ales din punct de vedere cronologic. Astfel în anii 1931-1933 au fost descoperite în nivelul Vidra II. B, corespunzător fazei Gumelnița A₂, ace cu volute. Un ac de aceeași factură a fost găsit și în nivelul Vidra II. C, corespunzător fazei finale a culturii Gumelnița²⁰. Se poate afirma deci, că perioada de circulație a acestor tipuri de ace se situează de-a lungul fazelor de maximă dezvoltare și de sfârșit ale culturii Gumelnița.

Un ac de cupru cu volute opuse a fost descoperit și în stratul Sălcuța din așezarea de la Vădastra²¹. Având în vedere însă că această descoperire s-a făcut în partea orientală a acesteia, putem trage concluzia că este vorba de un "import" din aria culturii Gumelnița.

Alte asemenea descoperiri au fost atestate atât în așezări gumelnițene de pe teritoriul României (Gumelnița²², Sărulești²³, Jilava²⁴), precum și pe teritoriul Bulgariei (Ruse²⁵, Kubrat²⁶, Nevski²⁷, Zavet²⁸, Gabarevo²⁹). Se poate observa că aria de răspândire a acestor piese cuprinde Câmpia Munteniei Meridionale, partea de SE a Olteniei, NE Bulgariei și la N de Tundja (fig. 1) adică teritoriul ocupat de purtătorii culturii Gumelnița în faza de maximă dezvoltare și de sfârșit a ei³⁰.

Din păcate nu dispunem de datele unei analize spectrale pentru a putea compara compoziția materialului din care au fost confecționate piesele noastre, cu cel aflat în alte piese de aramă din aria culturii Gumelnița. Este foarte probabil însă că sunt realizate dintr-un material asemănător și că această materie primă provine din estul Bulgariei³¹. În sprijinul acestei idei vine și faptul că în această zonă au fost găsite astfel de ace și nu s-au găsit asemenea piese în estul Transilvaniei sau Dobrogea, semn că zăcămintele de cupru din aceste zone nu au fost folosite pentru fabricarea acelor gumelnițene.

¹⁷ Eugen Comșa, op. cit. p. 363, idem, *Dacia*, 1960, 4, p. 9-10.

¹⁸ Eugen Comșa, Barbu Ionescu, *SCIVA*, 1979, 30, 1, p. 83.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Eugen Comșa, *Dacia N.S.*, 1965, 9, p. 365.

²¹ Corneliu N. Mateescu, *Materiale*, V, 1959, p. 71, fig. 6/3 (p. 70).

²² Eugen Comșa, Barbu Ionescu, op. cit., p. 80, fig. 1/4, Eugen Comșa, *Dacia*, N.S., 1965, 9, p. 364.

²³ Ibidem, *Dacia*, N.S., 1965, 9, p. 365.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, p. 366.

²⁷ Ibidem, p. 367.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem, p. 368.

³⁰ Ibidem, p. 370.

³¹ Eugen Comșa, Barbu Ionescu, op. cit., p. 84.

O altă concluzie care se impune este aceea că piesele de această factură au fost lucrate în unele aşezări gumelniţene, probabil aflate mai aproape de zăcămintele de cupru, de către oameni specializaţi în ateliere având în vedere complexitatea prelucrării aramei şi apoi răspândite la distanţe apreciabile pe calea schimbului primitiv regulat şi sub formă de loturi de diferite tipuri de ace şi de unelte mici, de la comunitate la comunitate³². Au fost lucrate prin ciocănire la cald sau la rece sau prin turnare. Eugen Comşa datează acele cu volute de la Grădiştea Ulmilor puţin anterior acelor cu cap romboidal de la Gumelniţa³³.

Cea de-a patra piesă care face obiectul lucrării de faţă, este un topor plat sau topor de tip lamă, fără gaură de înmănuşare (fig. 2/4). Lungimea sa este de 7,25 cm, având o formă trapezoidală cu baza mică de 3,3 cm iar baza mare de 4 cm. Lama toporului, cu muchia curbă foarte subţire, este acoperită cu un strat de oxizi de culoare verzuie.

Toporul a fost descoperit într-un mormânt (M5) de înhumatie conţinând un schelet în poziţie chirchită (fig. 2/7) tipic gumelniţeană. Femurul fragmentat, este orientat spre nord. Braţul stâng întins pe lângă corp este suprapus de antebraţul mâinii drepte care face unghi drept cu şira spinării.

Scheletul este chirchit pe stânga, orientat pe direcţia E-V, cu faţa la nord şi spatele la sud. Mâna dreaptă îndoită din cot la 90°, peste capătul braţului stâng, ţine în mână acest topor (fig. 2/7). Adâncimea la care a fost descoperit scheletul este de 0,90 m.

Analogii pentru acest topor (fig. 2/4) în ceea ce priveşte forma sa, sunt destul de puţine. Astfel Alexandru Vulpe încadrează topoarele de această formă în varianta Petreşti³⁴, cu descoperiri la Petreşti³⁵ (com. Corbii Mari, jud. Dâmboviţa), Fărcaşul de Sus³⁶ (fig. 2/5) jud. Olt, Varna (fig. 2/6), împreună cu un topor aflat la muzeul din Timişoara şi pe care Alexandru Vulpe îl numeşte "tipul Banat"³⁷.

În ceea ce priveşte însă contextul în care a fost găsit (în mormânt, în mâna scheletului), nu dispunem de nici o analogie, astfel că nu ne putem hazarda în a emite o ipoteză legată de ritual funerar despre care nu putem spune decât că şi prin această descoperire se întăreşte ideea că era caracterizat de credinţa oamenilor neo-eneolitici în viaţa de dincolo de moarte. Posibil ca el să indice o anumită funcţie a individului respectiv, în ierarhia comunităţii.

Cercetările ulterioare, sperăm, vor aduce noi lămuriri şi în ceea ce priveşte această ultimă piesă.

³² Ibidem, p. 85.

³³ Ibidem.

³⁴ Alexandru Vulpe, Die Äxte und Beile in Rumänien, II, München, 1975, p. 60.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

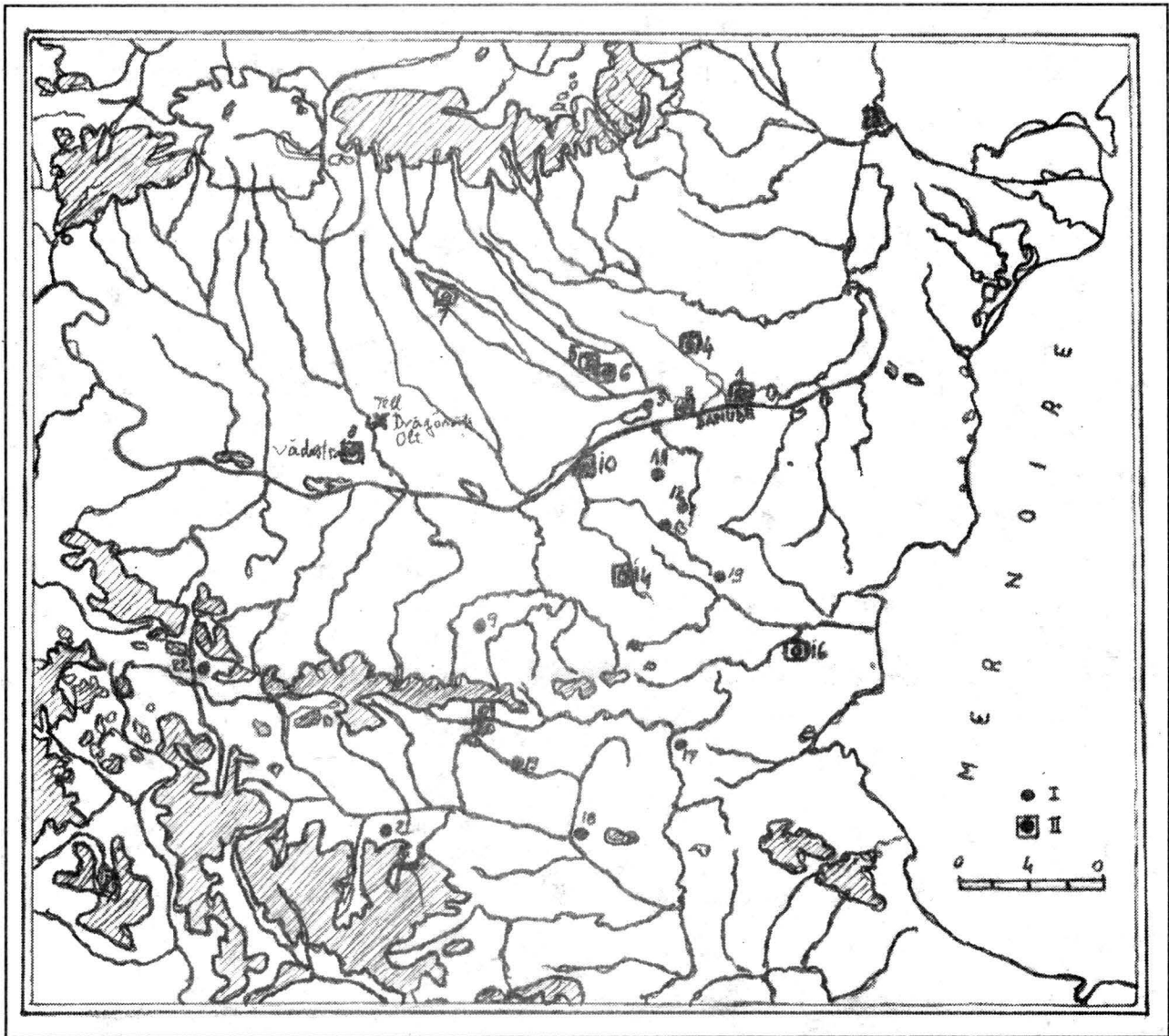

Fig. 1. Harta cu răspândirea acelor de cupru, eneolitice, între Carpați și Balcani.

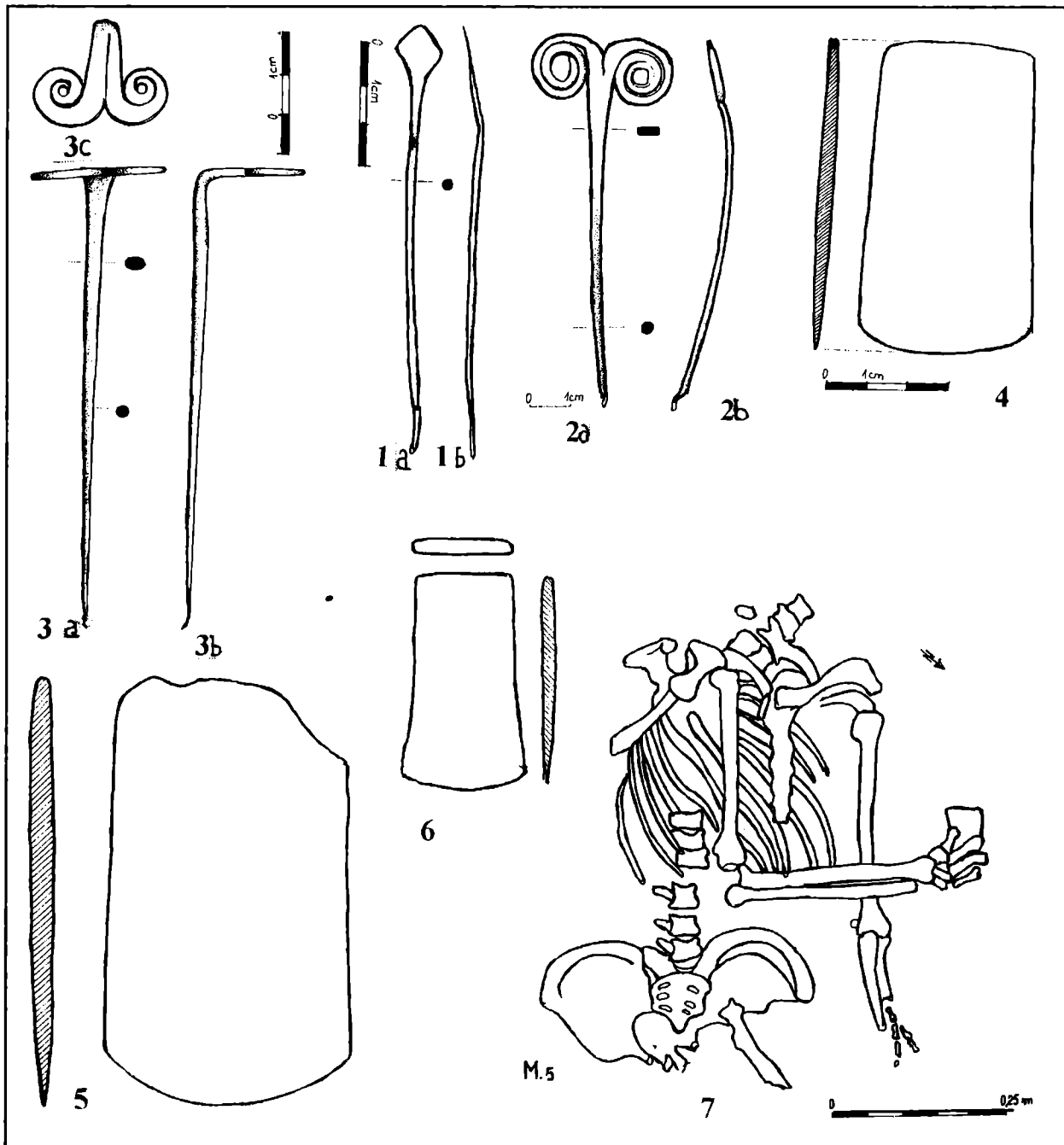

Fig. 2. Drăgănești-Olt, "Corboaica", 1a-3b, acele de cupru descoperite în tell-ul "gumelnițeano-sălcuțean" de la Drăgănești-Olt; 4, topor de tip lamă descoperit în mormântul nr. 5, Fărcașu de Sus "Săliște"; 5, topor de cupru de tip lamă din faza Gumelnița A1; Varna; 6, topor de cupru descoperit în necropola gumelnițeană.